

Mál- og avrikssáttmáli 2011 millum

**Heilsumálaráðið
og
Fólkaheilsuráðið**

Visión

Fólkaheilsuráðið skal vera eitt virt og viðurkent ráð, sum er ein sjálvsagdur stuðul og samstarvsfelagi hjá øllum við áhuga fyri fólkaheilsu.

Missión

Fólkaheilsuráðið skal styrkja tiltøk fyri heilsufremjing, sjúku- og vanlukkufríbyrging, bæði í almanna- og heilsuverkinum. Heri er roknað at ráðgeva lands- og kommunalum myndugleikum, at ráðgeva og stuðla menningararbeiði kring landið, at taka stig til kanningar og útgreiðingar, at stimbra gransking og royndum og at skipa fyri, at ítøkilig heilsufremjandi og sjúkufryribyrgjandi tiltøk í fólkaheilsuætlanum landsstýrisins verða sett í verk og framd. Viðvíkjandi beinleiðis fryribyrgjandi átøkum ber ikki til at fara eftir øllum í senn, men Fólkaheilsuráðið leggur dent á at fáa fólk at roykja minni, at røra seg meira og at fylgja teimum átta kostráðunum.

Um Fólkaheilsuráðið

Fólkaheilsuráðið er skipað sum eitt fakráð og ráðgevir landsstýrismanninum um heilsufremjandi, sjúku- og vanlukkufríbyrgjandi tiltøk.

Fólkaheilsuráðið hevur sum uppgávu

- at styrkja tiltøk fyri heilsufremjing, sjúku- og vanlukkufríbyrging
- at ráðgeva lands- og kommunalum myndugleikum í sambandi við heilsufremjandi og sjúku- og vanlukku fríbyrgjandi tiltøk
- at styrkja heilsufremjandi, sjúku- og vanlukkufríbyrgjandi tiltøk við ráðgeving og stuðuli til royndar- og menningararbeiði kring landið
- at taka stig til kanningar og útgreiðingar, sum eiga at verða framdar sum liður í einum heildarfryribyrgingartiltaki, ella sum liður í eini meting av verandi heilsufremjandi og sjúku- og vanlukkufríbyrgjandi tiltøkum
- at stimbra gransking og royndum á fryribyrgingarøkinum
- at skipa fyri, at ítøkilig heilsufremjandi og sjúkufryribyrgjandi tiltøk í fólkaheilsuætlanum landsstýrisins verða sett í verk og framd

Í Fólkaheilsuráðnum sita 7 limir. Landsstýrismaðurin velur limirnar fyri 4 ár í senn. Ein limur umboðar undirvísingarverkið, ein limur umboðar almannaverkið, trýggir limir eru heilsustarvsfólk og ein limur umboðar lögregluna. Landsstýrismaðurin velur sjeýnda limin, sum eisini skal hava serligt innlit í almanna- og heilsuviðurskifti. Landsstýrismaðurin velur formann og næstformann millum limirnar í ráðnum. Ráðið hevur umleið 10 fundir árliga.

Fíggjarviðurskifti

Í 2011 hevur Fólkaheilsuráðið eina játtan á fíggjarlógini, sum er 1.552 tkr. Harumframt hevur ráðið eina játtan á fíggjarlógini upp á 685 tkr. til serlig heilsuátøk. Samlaða játtanin er 2.237 tkr.

Starvsfólkaviðurskipti

Ráðið hevur ein akademikara í starvi og harumframt eitt skrivstovufólk í partíðarstarvi. Limirnir í ráðnum eru óløntir, men fáa fundarpengar. Formaðurin arbeiðir ólønt nakrar tímar um vikuna. Fundir ráðsins liggja vanlig aftaná vanlig arbeiðstíð.

Arbeiðsøki

Arbeiðsøkið er m.a.

- at fylgja við í vísindaligu fólkaheilsuáttøkum og at gera serligar niðurstøður viðvíkjandi neyðugum fólkaheilsuáttøkum fyri føroyska samfelagið
- at taka stig til og fígga kanningar av fólkaheilsustøðuni í Føroyum
- at svara spurningum frá landsstýrisráðnum og frá løgtingsnevndum bæði skrivliga og munnliga
- at svara almennum stovnum í fólkaheilsuspurningum
- at svara fjølmiðlunum, bæði skrivliga og munnliga
- at gera átøk, sum broyta heilsustøðuna í samfelagnum til tað betra

Samstarv

Meginsamstarvsstovnararnir eru Deildin fyri Arbeiðs- og almannaheilsu, Landslæknin og Heilsumálaráðið. Annars verða samstarvsbond knýtt við so nógvar stovnar úti í samfelagnum, sum gjørligt. Her verður serliga hugsað um skúlaverkið og leiðslu tess í Mentamálaráðnum. Eisini hevur ráðið knýtt samstarvsbond við Ítróttasamband Føroya og Nærverkið.

KT-skipanir

Fólkaheilsuráðið er við í Landsnet.

Starvsfólkamening

Skrivarar ráðsins hava luttakið á fleiri skeiðum, sum tær og formaðurin meta eru relevant fyri teirra starvsøki. Talan er bæði um skeið innanlands og uttanlands. Fakligi skrivarin hevur luttakið í fleiri ráðstevnum uttanlands.

Framhaldandi virksemi

Rørsla

Ein av størstu vandatættunum fyri fólkaheilsuna er vantandi rørsla. Í rørsluárunum 2009 og 2010 skipaði Fólkaheilsuráðið fyri fleiri átøkum fyri at fáa fólk at røra seg meira. Átøkini venda sær til øll fólk, men eru serliga ætlað at røkka teimum, sum røra seg lítið ella onki. Tað er framhaldandi neyðugt at skipa fyri nøkrum av hesum tiltøkum fyri at stuðla og eggja fólki til at halda fram at røra seg og at fleiri fólk koma í gongd.

Útívika

Hugskotið við Útívikuni er at tað skal vera eitt hugtak, sum øll fólk eiga og brúka – at øll seta bilin og ganga (ella súkkla) hesa vikuna. Fólkaheilsuráðið lýsir ikki við Útívikuni í fjølmiðlum og skipar ikki fyri nøkrum tiltøkum og skal soleiðis ikki “eiga” Útívikuna. Fólkaheilsuráðið skipaði fyrstu ferð fyri Útívikuni í 2009. Vit skrivaðu fyrst teldupostar til kommunur, stovnar og størri arbeiðspláss og heittu á tey um at skipa fyri tiltøkum í Útívikuni, sum er í somu viku sum fyrsti summardagur,

25. mai. Hesi tiltøk skulu eggja fólki til at lata bilin standa og í staðin ganga ella súkkla til arbeiðis, í skúla til handils o.s.fr.. Eisini varð ringt til somu støð fyri at práta við tey um teirra tiltøk, og heitt varð á tey um at senda Fólkaheilsuráðnum nøkur orð um, hvat tey ætlaðu at gera. Øll hesi hugskot vórðu so lögð á heimasíðuna hjá Fólkaheilsuráðnum sum inspiratióin fyri onnur. Útívikan bleiv endurtikin í 2010, og arbeitt verður nú í apríl/mái við at fyrireika Útívikuna 2011. Endamálið við Útívikuni er soleiðis at fáa fólki til at venja seg við at brúka beinini til flutning heldur enn bil.

“Heystrøringur”

“Heystrøringur” er áttak, sum Fólkaheilsuráðið og ÍSF skipa fyri í felag. Her heita vit á ymisku ítróttafeløgini um landið um at skipa fyri átøkum, sum geva fólki og serliga ungdómi ein møguleika at royna ymsar ítróttargreininir. Endamálið er at fólki fáa áhuga fyri ítrótti og fara at íðka onkra ítróttagrein.

Heilsukanningar

Í fleiri ár hevur Fólkaheilsuráðið skipað fyri heilsukanningum í sambandi við Fólkaheilsurenning. Samstarv er ment saman við Hjartafelagnum, Diabetesfelagnum, Heilafelagnum og Apoteksverkinum.

Heilsusendingar í Rás2

Tíðliga í 2010 varð avgjørt at gera fimleikasendingar av nýggjum, tí Kringvarp Føroya gavst at senda fimleikaløturnar. Avtala varð gjørd við tvey fakfólk á økinum, og síðani varð sáttmáli gjørdur við Rás 2 um at senda hesar 3 ferðir um dagin, hvønn dag í viku. Sendingarnar byrjaðu tíðliga í ár og vara árið út.

Alkohol og rúsevni

Saman við Deildini fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu ger Fólkaheilsuráðið aftur í 2011 eina umfatandi kanning av øllum næmingum í 9. flokki. Tað verður spurt m.a. um teirra nýtslu av rúsdrekka og rúsevnum.

Ráðið skipar fyri undirvísing í 8. flokkum um rúsevni.

Samstarv við SSP

Í hinum Norðurlondunum hava tey í fleiri ár arbeitt við foreldranetverki við góðum úrsliti. Endamálið er, at foreldur í t.d. einum skúlaflokki skulu tosa saman um ymiskar avbjóðingar, sum t.d. happing, royking og rúsdrekka, og at tey seta felags mörk fyri børnini. Saman við SSP og Føroya Lærarafelag hevur Fólkaheilsuráðið givið út tilfarið “Samspæl”, sum er ætlað sum hjálp til foreldrini at taka ymisk viðkvømt evni upp og tosa seg fram til loysnir og mörk. Fólkaheilsuráðið hevur saman við SSP gjørt faldaran “Foreldrafundur kunnu minka um drykkjuskap”. Hesin faldarin er ætlaður at brúka á foreldrafundum.

Tubbak

Teknikapping

Í sambandi við Altjóða tubbaksfría Dagin hevur Fólkaheilsuráðið í nógv ár skipað fyri teknikapping fyri børnum. Endamálið er at børnini gerast tilvitað um vandan við royking, og at tey kunnu taka støðu til ikki at byrja at roykja. Eisini hevur tað ávirkan á vaksni fólk at síggja, hvat býr í huganum hjá børnum og teirra hugmyndir um royking.

Kostur

Í nøkur ár hava tvær økonomur undirvíst foreldrum og lærarum um heilsugóðar matpakkar. Tær hava gjørt faldarar, plakativ og mateskjur við myndum. Tær hava ferðast til ymsu skúlarnar og verða væntandi lidnar í ár.

Serligt innsatsøki í 2011

Kostur

Landsstýrismaðurin við heilsumálum hevur lýst 2011 at vera kostár. Fólkaheilsuráðið hevur sett sum mál at eggja føroyingum til at eta heilsubetri kost, t.v.s. at fylgja teimum almennu 8 kostráðunum og serliga at økja um nøgdina av fiski og grønmeti. Tí eru trýggir kostfrøðingar settir í starv í hálva tíð til at arbeiða við hesum. Kostfrøðingarnir arbeiða eftir hesi arbeiðsætlan:

Navn	Endamál	Tiltøk	Støðan	Mett tíð
Evnisvika um kost til fólkaskúlan	At geva næmingunum eitt grundarlag í vitan um heilsugóðan kost	Evnisvika um kost verður í viku 36/37	Undirvísingartilfar verður føroyskað	Tilfarið skal vera liðugt í juni mánaða
Strok	At kunna næmingar í fólkaskúlanum um heilsugóðan kost í Strok	6 Strok í 2011 fara at skriva um kost	Hava havt fund við blaðstjóran á Strok og skrivað uppskot um evnið kost.	Alt 2011
Fiskur	At føroyingar skulu eta meira fisk og geva íblástur til at nýta meira fisk í matgerðini.	Fiskafaldarin – uppskriftshefti við 10 uppskriftum við fiski. Filmur um fiskauppskriftir til Gevið Gætur Samsatarva við FK og gera ein nýggjan og meira føroyskan matarvarða við meira fokus á fiski!	Fiskafaldarin er borin í hvørt húski í Føroyum fríggjadagin, 30 apríl. Filmur til Gevið Gætur varð sendur fyrstu ferð 2. mai og verður sendur 5 mánadagar á rað og árið út annanhvønn mánadag	Alt 2011
Mentunarnátt	At kunna um tannrøkt og heilsugóðan kost	Bás í Grasagarði saman við Barnatannrøktini og ÍSF. Har vera ítøkilig dømi uppá matpakkar, grønmetisdipp, leikmeti osfr..	Seinasti fundur verður í Barnatannrøktini mánadagin 9. mai, har endalig støða verður tikin til mannagongd á mentanarnáttini.	Tiltakið verður 3. juni
Kostpolitikkur	At eggja kommunum at taka støðu til kostpolitikk á dagstovnum kring landið	At seta seg í samband við kommunurnar	Fara undir hetta tiltak 4. kvartal 2011	Desember 2011

Tey 8 kostráðini/kumpassin	At geva føroyingum eitt vitanargrundarlag um heilsugóðan kost/8 kostráðini	Framleiða tilfar: Undirvísingartilfar/ PowerPoint/plakat um 8 kostráðini og gera tey 8 kostráðini sjónlig í teimum stóru matvøruhandlunum*	Tilfar verður føroyskað *) Verður gjørt í Miklagarði í Útívikuni !	September 2011
Heilsøkur	At geva seljarum íblástur til innkeyp av heilsugóðum vørum	Fundir/samrøður við sølumenn, gjøgnumgongd av veitarum og fáa ókendar heilsugóðar vørur fram í ljósið	Verður gjørt í september og oktober	Verður brúkt uml. 2 areiðsdagar pr. heilsølu
ÍSF	Geva ítróttafólkum betri vitan um kost og venjing. Endamálið er at ítróttafólk skulu hava betri kor, tá hugsað verður um kost	Verið við til at gera Leikmeti og givið íblástur. Fáa sukurvatn vekk av øllum ítróttakjnum Fáa heilsugóðan kost umborð á Smyrli	Leikmeti varð gjørt í januar. 2011 Sukurvatn átakið er í gongd	Flætta inn í alt árið
Bensinstøðir	Betra um vøruúrvalið	Senda eggjandi skriv til leiðslurnar á øllum bensinstøðum kring landið.	Verður sett í verk í viku 32	Liðugt í viku 33
Hvar í Føroyum.. Kapping	Seta fokus á, hvar tað er lættast at velja heilsugott	Samstarva við grams.fo	Byrja í viku 33	Liðugt í viku 43
Miðlar	Fáa eksponerað Kostárið	Samstarva við grams.fo og ras2 Ynskja eisini at samstarva við Kringvarpið!	Er í gongd	Alt 2011
Kostur /rørsla/røkt	At geva starvsfólkum innan eldraðkið vitan og tilfar til at arbeiða miðvíst við at betra um heilsustøðuna hjá eldri við ringum matarlysti	Samstarv við fysioterapeutar kring landið Gera undirvísingartilfar til køks- og røktarstarvsfólk	Havt fund við Nærverkið. Økisterapeutar hava fingið undirvísing 1. ferð Tilfar verður týtt til føroyskt Tillaga kostætlaninar til eldraðkið saman við Mørkini	Alt 2011
Føðsluscreening	At geva starvsfólkum sum møta teimum eldru eitt amboð, til at skráseta føðslustøðuna hjá eldri: Heima- og útibúgvandi.	At gera tilfar til føðsluscreening til tey øki, sum hava tørv á tí. Royna skemaið á einum ellisheimi	Arbeiðið verður sett í verk í juni mánaða	Arbeiðið verður liðugt í desember 2011
Tilboð/ynski um kost til eldri.	At kanna hvønn tørv eldri, sum	Gera spurnablað til tey eldru, sum	Tiltakið verður sett í verk í oktober	Arbeiðið verður liðugt í desember

	búgva heima, hava á/ynski um at fáa mat útifrá	búgva heima.	2011	2011
--	--	--------------	------	------

Tubbak

Í 2004 royktu 24 % av Føroya fólki yvir 15 ár. Hetta talið er hægri enn í grannalondunum. Sum kunnugt er royking sera skaðiligt fyri heilsuna og elvir til sjúku og deyða. Um talið av roykjarum kann minkast, er nógv at vinna fyri heilsuna hjá tí einstaka, og fyri samfelagið merkir tað færri útreiðslur til m.a. sjúkrahúsinnleggingar, dagpengar og heimarøkt. Tí ætlar Fólkaheilsuráðið at fyrireika eitt størri átak fyri at minka um royking. Hetta átakið er eftir avstralskum leisti og býtt í tvey: 1) fjølmiðlar verða brúktir til at fáa boðskap út um, hvussu heilsuskaðilig royking er, og 2) at skipa fyri hjálpi til einstaklingar at steðga at roykja. Átakið skal gerast í samstarvi við aðrar stovnar.

Alkohol og rúsevni

Í august verður skipað fyri eini norðurlendskari ráðstevnu um rúsdrekkapolitikk. Ráðstevnan varar 2 dagar, og væntandi fara einir 35 útlendskir serfrøðingar at luttaka.

Talva yvir framhaldandi virksesemi (virksesemi, sum hevur verið í 2010, og sum eftir ætlan heldur fram í 2011)

Øki	Evni	Endamál	Tiltøk	Viðmerkingar
Heilsa	Rørsla	At fáa tey, sum røra seg lítið í gerandisdegnum at røra seg meira	Skipa fyri tiltøkum <ul style="list-style-type: none"> • Útivika • Heystátakið “Heystrøringur” í samstarvi við ÍSF • Heilsukanningar í sambandi við Fólkaheilsurenning • Dagligar fimleikasendingar í Rás2 	
	Alkohol og rúsevni	At upplýsa ungum fólki um vandan við rúsevnum	<ul style="list-style-type: none"> • Skipa fyri undirvísing í 8. flokkum við politisti og rúsevnisráðgeva • Samstarv við SSP um upplýsingartilfar til foreldur um alkohol • Annað samstarv við SSP 	
	Tubbak	At halda børnum frá at byrja at roykja	<ul style="list-style-type: none"> • Sjónleikur um royking í 5. flokkum • Teknikapping fyri børnum í sambandi við Altjóða 	

			Tubbaksfría Dagin	
	Kostur	At børn fáa heilsugóðar matpakkar	Matpakkaátak í skúlunum	
Samskipti	Heimasíða	Kunna um heilsu og fyrirbyrging	Framhaldandi at menna innihald og layout	
	Samstarv	Fáa kunning um støðuna um heilsu og risikofaktorar í samfelagnum	Afturvendandi fundir við lögreglu, TAKS, viðgerðarstovnar o.o. um rúsevnisstøðuna í landinum	
	Elektronisk journalskipan	Dagførast		

Talva yvir serlig innsatsøki 2011

Øki	Evni	Endamál	Støða	Mál í 2011
Heilsa	Kostur	Kostár 2011		Leggja til rættis og fremja átøk um kost
	Tubbak	At fáa fólk at roykja minni	Hagtøl vísa, at talið á roykjarum aftur veksur	At gera ætlan fyri og fremja tiltøk innan tubbak
	Alkohol og rúsevni	Norðurlendskt samstarv um alkohol og rúsevni		Skipa fyri Norðurlendsku rúsevnisráðstevnuni 2011 í Føroyum

Sáttmálaskeið

Hesin sáttmálin kemur í gildi 1. januar 2011 og er galdandi fyri 2011.

Eftirmeting verður gjørd saman við aðalstjóranum í heilsumálum á heysti 2011.

Nágreinað fíggarætlan er viðløgð sum skjal.

Tórshavn, tann 25.05 2011

Heilsumálaráðið

Fólkaheilsuráðið

Poul Geert Hansen, aðalstjóri

Pál Weihe, formaður